

EL MON DELS LLIBRES

Els comtes d'Urgell i la ciutat de Balaguer
per JOAN BAPTISTA XURIGUERA. Ed. Pòrtic.
Barcelona, 1973.

Hi ha aspectes i episodis de la nostra història —generalment dissortats— que no perden mai actualitat, ja sia perquè són instructius (“la Història és la mestra de la vida”, com deia el vell llatí), ja sia perquè forneixen un tema de discussió i/o de revisió, sovint apassionants. D'aquest doble, o triple, caràcter participa l'anomenat Compromís de Casp que, com tots sabem, va tenir per conseqüència l'entronització de Ferran d'Antequera i la desfeta del comte Jaume d'Urgell dit, amb raó, el Dissortat, perquè tenint més dret que cap altre pretendent a la corona catalano-aragonesa o, més ben dit, perquè essent-ne legítim hereu pel fet de la seva descendència, per línia masculina de Guifre el Pilós, en fou desposseït per la més iniqua de les intrigues en la qual va tenir una part preponderant el valencià Vicenç Ferrer (posteriorment santificat), agent del Papa cismàtic Benet XIII al qual interessava l'elecció de Ferran d'Antequera per tal d'assegurar-se l'adhesió de la corona catalano-aragonesa i també la de Castella.

J. B. Xuriguera sent en carn pròpia aquella injustícia i la sap fer revivre davant els nostres ulls amb visió clara i accents indignats. Però, tal com aquest títol *Els comtes d'Urgell i la ciutat de Balaguer*, si bé té com a fons la tragèdia en qüestió, comporta la història més detallada que mai hàgim llegit dels avantpassats del malaurat comte Jaume, que és com dir del comtat d'Urgell, a partir dels seus primers temps —els carolingis— fins a la seva dissolució consecutiva al triomf de Ferran d'Antequera.

L'obra de Xuriguera és així mateix una guia completa, per dir-ho així, del vell Balaguer i dels seus famosos monuments (Nostra Senyora d'Almatar, temple de Santa Maria, convent de sant Domènec, Palau Formós, casa de la Comtessa, etc.), indrets, alguns d'ells, que prenen un patètic relleu durant el setge que el rei Ferran va posar a Balaguer per tal d'emparar-se de Jaume d'Urgell, l'any 1413, un setge que començà a mitjan juliol i no acabà fins el 31 d'octubre.

Al llarg d'aquestes pàgines la figura del Dissortat (fill de Pere d'Urgell i de Margarida de Montferrat), nat a Balaguer el 1380, s'emporta la simpatia del lector, no solament perquè defensava una causa justa sinó també per la seva actitud coratjosa i d'una gran dignitat en la dissort que el terrassà en plena joventut. Física-ment era alt i prim, de barba rossa.

S'ha discutit molt si el comte d'Urgell, quan es llançà a la rebel·lió oberta, havia deixat passar massa temps (després de “la iniquitat de Casp”, com l'anomena Domènec i Montaner) i si ho va fer influït per la seva mare, dona apassionada i dominadora. Però això no desvirtua ni invalida la raó que l'hi impulsà.

L'erudició de Xuriguera sobre un tema que li és car, pot considerar-se exhaustiva. Les referències bibliogràfiques són nombroses (però no mai enfarfedadores), com ho són els detalls curiosos, detalls que només un perfecte coneixedor de la història nostrada i, particularment, del comtat d'Urgell, pot saber divulgar mestriolament. Així, per exemple, aquella frase del rei Ferran davant les Corts generals de Barcelona, segons la qual havia comprat el regne de Catalunya-Aragó “e como le havia costado más de ochocientas mil doblas de oro”.

Xuriguera no s'està tampoc de senyalar, amb trets acusadors, els nobles catalans (començant per aquell nefast Guillem Alemany de Cervelló) que no van ser fidels a l'esperit de la terra, és a dir, els botiflers que no manquen mai, per desgràcia. Només el poble humil —constata l'escriptor— es mostrà digne i lleial; un exemple que s'ha repetit en la nostra història.

La dramàtica crònica que ens ocupa explica encara la despietada venjança de Ferran (mort, abans de no gaire, a Igualada) i com es comportà el seu successor Alfons IV, temerós sempre del comte d'Urgell empresonat, així com la versió treta d'un document del segle xv (l'anomenada *Scriptura privada*) segons la qual el comte fou estrangulat pel rei de Navarra i pels infants don Enric i don Pere (tots tres germans d'Alfons), dintre el mateix castell de Xàtiva, l'any 1433. Tenia aleshores 53 anys i n'havia passats vint a la presó.

El llibre de Xuriguera acaba amb una valuosa notícia sobre el Balaguer del segle xv i, fent veure com una mena de justícia immanent, condemna a la ruïna nombroses cases de la noblesa catalana que, pel fet de no haver secundat la causa del comte d'Urgell, van mostrar-se indignes de llur nissaga. Els noms d'aquestes cases són, encara avui, reveladors.

Pel que fa a l'estil, els lectors habituals de les obres de Joan Baptista Xuriguera en coneixen prou la força, la gràcia i la fluïdesa. En la seva prosa, diguem-ne normativa, no hi ha mai divagacions inútils, i d'ací la seva amenitat.

A. BLADÉ I DESUMVILA